

TURISTIČNO ARHEOLOŠKO DOŽIVETJE V KORTAH

V OBJEMU KAMNA, VODE, BURJE IN MISTIČNIH ZGODB

V očeh ljudi so arheološka najdišča mnogo časa predstavljala nenavadne, tudi magične in skrivnostne kraje. Menili so, da na ruševinah živijo nadnaravna bitja ali duše nekdanjih prebivalcev. Zato so se ob arheoloških najdiščih spletla in ohranile razne pripovedke in mistične zgodbe. Le te so prepletene s naravnimi pojavi (burja, grom), rastlinami (hrast), naravnimi viri (voda) ali zgodovinskimi osebnostmi.

Za gradišče Kašler nad Kortami velja:

»Ko jutranje sonce vstaja izza Čičarije, je vrh nekdanjega gradišča – Kašlerja nad Kortami že obdan z rdečo zoro. Sonce se nato počasi razliva po razgibanem pobočju vse do vznožja Vali, do morja in solin. Najprej svetloba odseva od hiš pod njenim vrhom, grape pa ostajajo še dolgo v senci. Pojav je očarljiv in skrivnosten. Nič ni čudnega, če so to pobočje že v davnini imenovali Albucan (zora) in se je morda tudi zato na tem pobočju do nedavnega ohranila poročna šega – jutrnja. Kašler je treba doživeti tudi na njegovi nasprotni, osojni strani, to pa takrat, ko se od njegovih tal, tudi žlebov Čemešnjice, dviga Mrak – tedaj beži, da te ne ujame.«¹

Kaj še skriva Kašler nad Kortami? Kaj je jutranja in kaj mrak?

Zgodbe ljudi še pravijo, da je *»na Kašlerju živel kosmati velikan, ki je pasel ovce. Bil je poraščen in strgan. Vabil je k sebi ljudi z »Idi simo!«.* Ko so ga ti zagledali, je brž, brž odnesel pete.«² Hkrati so domačini tudi prepričani, da je bil na Kašlerju skrit zaklad krutega hunskega vladarja Atila (406-453), ki je veljal za "šibo božjo", saj tam kamor je stopila njegova noga, ni raslo nič več. Strašil, mučil, trpinčil in ubijal je vse, kar mu je prišlo na pot. *»Ko je tako ropal po svoji deželi, je nabral toliko zaklada, da ga ni mogel nesti naprej v Italijo in naj bi ga zakopal tukaj na Kaštelirju. Ljudje so to verjeli in marsikdo je šel tudi kopat gor, vendar nič našel.«³*

V Občini Izoli pa je med številnimi zgodbami zanimiva tudi tista, ki pripoveduje o *nimfi Burji*, ki zaradi nesrečne ljubezni s hrastom še danes močno brije po istrskih in kraških vaseh. Burja je pomembno vplivala tudi na arhitekturne posebnosti istrskih vasi in hiš. Arheologi, ki so raziskovali arheološko najdišče Kašler nad Kortami, povedo, ko v dolini močno brije burja ali maestral, je na Kaštelirju pravo zatišje. Zanimivo kaj ne?

Turistično doživetje v Kortah tako povezujemo s številnimi ljudskimi legendami in zgodbami, ki lahko na svojstven in pristen način dopolnijo ponudbo gradišča.

¹ Morato, Nada. 2002. Mrak eno jutrnja: štorje iz Slovenske Istre, Ljubljana: Kmečki glas, str. 12.

² Morato, Nada. 2002. Mrak eno jutrnja: Štorije iz Slovenske Istre. Ljubljana: Kmečki glas, str. 48.

³ Hrvatini, Slavica. 2021. Domačinka iz Kort, Vodnica iz društva Sparžin. Legendo je zaupala v radijski oddaji Zgodba kaštelirja iz Kort nad Izolo, Primorski kraji in ljudje, 14. februar 2021. Več: [https://4d.rtvsllo.si/arhiv/primorski-kraji-in-ljudje/174753978.\(Ogled 22. 3. 2021\)](https://4d.rtvsllo.si/arhiv/primorski-kraji-in-ljudje/174753978.(Ogled%2022.3.2021)).

1. DEL – TURISTIČNO VODENJE »Korte skozi čas«

Turistični vodnik sprejme goste ob stari šoli na Kortah. Za dobrodošlico jim ponudi kulinarčno dobrodošlico. Gostje se skupaj z vodnikom najprej sprehodijo po vasi in okoliški pokrajini, med potjo bodo spoznali stare štorije, ki so še poznane med starejšimi Istrani in Istrankami in se nanašajo na zaklade na Kašlirju. Zapisane so v knjigi *Mrak eno jutrnja* (Nada Morato, 2002). Vodnik se osredotoči na zgodbe o vodi, ki ima v folklornem izročilu poseben magičen pomen.

MAGIČNE SKRIVNOSTI VODE

Voda ima v mitskem izročilu poseben značaj, saj po predstavah ljudi velja za pot na drugi svet in mejo med svetovoma živih in mrtvih. Podobno je veljalo za ljudi, ki so živeli v času kaštelirjev, ki jim je bil vodni svet tuj, saj v njem niso mogli ne dihati in ne hoditi, zato je imel velik pomen kot prehod iz sveta ljudi ali živih v svet mrtvih oziroma prednikov ali bogov. Stojčča ali tekoča voda je najbrž simbolizirala prehodnost. Tudi danes se v pogrebnih šegah vodo uporablja kot sredstvo za vzpostavitev stikov z onostranstvom. Ob vodnjakih in izvirihih so se tudi srečevale vile, škrti in bajne pošasti ter veliki in strašni možje.⁴ Jih bomo srečali tudi v Kortah?

Gostje nato spoznajo, kako so se naši predniki prilagodili burji, ki je ostro pihala med ozkimi ulicam ali odnašala zemljo iz vrtov in njiv. Opazovali bodo strukturo naselja, smer gradnje starih hiš, arhitekturo hiš, drevesa in rastline na polju. Vodnik jim bo predstavil funkcijo kamnitih suhih zidov, ki so med drugim preprečili odpihovanje burje iz njiv. Na travnikih in pašnikih bodo spoznali dediščino pašništva, kjer so se otroci igrali različne pastirske igre.

2. DEL – postanek na gradišču – kaštelirju Kašler in spoznavanje arheološkega poklica

Drugi del poti se nahaja na prazgodovinskem kaštelirju - *Kašler*, kjer si gostje ogledajo suhi zid, gubljo, pastirsko hiško - *kažeto*, otroci bodo pobrskali po arheopskovniku, odrasli pa bodo občudovali razgled na Sečovlske soline, Šavrinske griče in morje. Mladi bodo pokukli skozi kukalo in si pričarali prav poseben fotografski posnetek.

Mladi in otroci bodo on ob arheopskovniku bolje spoznali poklic arheologa.

3. DEL – kulinarčna delavnica

Za zaključek bo skupina odhitela v bližnjo vašo staro šolo, kjer jih bodo člani društva Šparžin Korte pričarali posebno presenečenje. Morda se bodo naučili pripraviti okusno istrsko jed ali poseben sladek priboljšek, ki so se ga včasih najbolj razveselili otroci in mladi po duši. Na

⁴ Hrobat, Katja. Ko Baba dvigne krilo: prostor in čas v folklori Krasa, 2010, str. 128.

koncu se bodo posladkali s suhimi ali svežimi figami in drugim svežim ali suhim sadjem, značilnim za istrsko podeželje.

Gozdni plodovi iz okolice Kort. Utrip iz kulinarčne delavnice v okviru projekta Kaštelir, kjer so obiskovalci spoznali nekaj vrst avtohtonih rastlin in divjih plodov, ki se lahko uporabijo v kulinariki, oktober 2019. Vir: <https://www.facebook.com/kastelir.interregsihr>. (Ogled: 12. 3. 2021.).

Za zaključek bo vodnik odgovoril na začetno vprašanje? Kaj je jutranja in zakaj se je treba bati mraka?

Legenda, zapisana v knjigi *Mrak eno jutrnja* (Nada Morato, 2002, str. 44) preberemo, da je jutranja ali zora poročna šega in navada razkazovanje dote (posesti), zjutraj po poročni noči. Mrak pa je bajeslovno bitje, ki se prikazuje ob mraku v obliki osla, konja, psa ali kake druge domače živali. Raste, se dviga, lahko človeka izpodnese in ga nekje drugje pusti.

Cilj programa je, da obiskovalec spozna, kako so naši predniki živeli v sožitju z naravo in kako se je ta stik kazal v folklornem izročilu. Tu se kažejo tudi lokalne posebnosti narečja, moč nadnaravnih sil in posebna lokalna kulinarika, ki se jo na koncu ponudi tudi obiskovalcem.

Utrip iz Kort. Več gl. Turistično društvo Šparžin iz Kort:
<https://www.facebook.com/turisticondrustvosparzin.korte.5>

